

Вплив міжнародного туризму на сталий розвиток

В статті розглянуто поняття та принципи сталого розвитку, який є необхідною умовою подальшого розвитку цивілізаційних процесів. Визначено роль міжнародного туризму в формуванні сталого розвитку та сутність поняття «сталий міжнародний туризм». За допомогою статистичних даних проаналізовано сучасний стан туристичного сектору України та надані висновки щодо впливу міжнародного туризму на сталий розвиток України.

Ключові слова: сталий розвиток, глобалізація, міжнародний туризм, міжнародний сталий туризм.

Актуальність проблеми. На сьогоднішній день питання сталого розвитку є одним з головних у розвитку кожної країни, яке обумовлене необхідністю стабілізації техногенного навантаження на навколишнє природне середовище та розв'язання комплексу екологічних проблем в умовах соціально-економічного зростання. Функціонування народногосподарського комплексу призводить до незбалансованої експлуатації природних ресурсів та виснаження ресурсного потенціалу територій.

В даній статті розглянуто вплив міжнародного туризму на сталий розвиток, як однієї з найперспективніших галузей світової економіки.

Аналіз останніх досліджень. Питання сталого розвитку та розвитку міжнародного туризму висвітлені в наукових працях вітчизняних та зарубіжних науковців І. Бураківського, Т. Циганкової, А. Філіпенка, Ф. Котлера, М. Портера, Т. Ткаченко, В. Квартальнова, Г. Папіряна та ін.

Постановка проблеми. Метою статті є визначення поняття, принципів та цілей сталого розвитку, необхідність створення стратегії сталого розвитку. Поставлена необхідність розгляду міжнародного сталого туризму та його взаємозв'язок із сталим розвитком країни.

Виклад основного матеріалу. Пріоритетним напрямом у світовій економіці є реалізація завдань сталого розвитку, що визначається світовим співтовариством як стратегія існування у XXI столітті. Глобалізаційні процеси мають великий вплив на гуманітарну сферу, науково-технічний обмін, а саме, високі інформаційні технології, підвищення ролі інтелектуального капіталу, підвищується роль соціальних і гуманітарних чинників економічного прогресу. Окрім цього, глобалізаційна спрямованість характеризується утвердженням пріоритетності основних передумов сталого розвитку, які впливають на економічний розвиток, розподіл його результатів та збагачення людей [3].

Існують різні визначення поняття сталого розвитку, в даній статті використовуємо наступне: сталий розвиток – це система взаємоузгоджених управлінських, економічних, соціальних, природоохоронних заходів, спрямованих на формування системи суспільних відносин на засадах довіри, партнерства, солідарності, консенсусу, етичних цінностей, безпечного навколишнього середовища, національних джерел духовності [4].

Говорячи про сталий соціально-економічний розвиток країн, мається на увазі таке функціонування усіх галузей, коли одночасно забезпечуються задоволення духовних та матеріальних потреб населення та раціональне використання природно-ресурсного потенціалу, а саме, високоефективне використання, збереження та відтворення природно-ресурсного потенціалу.

Ідея сталого розвитку офіційно була проголошена в 1992 році у Ріо-де-Жанейро і до теперішнього часу не створено альтернатив сталого розвитку людства, основними цілями якого є:

- економічне зростання;
- охорона навколишнього середовища;
- соціальна справедливість;
- раціональне використання природних ресурсів;
- освіта та стабілізація чисельності населення;

- міжнародне співробітництво [1].

Стратегія сталого розвитку базується на трьох складових, а саме, екологічній (збереження та відновлення природно-ресурсного потенціалу), економічній (гармонійне функціонування народногосподарського комплексу), соціальній (підвищення загального рівня життя населення). Слід зазначити, що всі три складові мають розглядатись одночасно [2].

Щодо Стратегії сталого розвитку України, слід зазначити, що вона є необхідною мірою стабілізації низки екологічних проблем в умовах соціально-економічного розвитку держави. Дана Стратегія створена на основі рішення Конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992 рік) та Всесвітнього самміту зі сталого розвитку (Йоганнесбург, 2002 рік), інших міжнародних форумів з питань навколишнього середовища та забезпечення сталого розвитку.

Реалізація цієї Стратегії сталого розвитку України сприятиме практичному впровадженню основних принципів державної екологічної політики в контексті програм економічного і соціального розвитку України та її інтеграції до Європейського Союзу. Стратегія реалізується у три етапи: короткостроковий (підготовчий) – до 2007 р., середньостроковий (стабілізаційний) – до 2015-2025 років та довгостроковий - на подальшу перспективу. Індикаторами сталого розвитку є показники соціального, економічного розвитку та показники раціонального використання природних ресурсів [4].

Одним із шляхів підвищення ефективності соціально-економічного стану економіки та переходу на модель сталого розвитку є розвиток міжнародного туризму. Вплив міжнародного туризму на формування сталого розвитку полягає в сукупному впливі на економічну, соціальну та екологічну складові як національного, так і світового розвитку.

Економічне значення міжнародного туризму, як однієї з форм міжнародних економічних відносин полягає в кінцевому результаті, а саме, валютних надходженнях до бюджету. Соціальне значення виражається через забезпечення одночасного використання та збереження соціокультурної самобутності та історико-архітектурного надбання країн. Беручи до уваги актуальність формування концепцій сталого розвитку, яка обумовлена необхідністю стабілізації техногенного навантаження на навколишнє середовище, розв'язання низки екологічних проблем задля спроможності майбутніх поколінь задовольняти свої потреби, екологічне значення міжнародного туризму є особливо важливим [4]. Окремі компоненти туристичного комплексу, а саме, транспортні перевезення, сфери готельного бізнесу та екскурсійного обслуговування, несуть в собі негативний вплив, який полягає в руйнації екосистеми, виникнення ерозії ґрунтів, забруднення довкілля та ін. На сьогоднішній день, екологічні проблеми мають тісний зв'язок з економічними, тому як екологічний фактор все частіше формує попит на туристичні продукти як на світових, так і на внутрішніх ринках.

Виходячи з сутності сталого розвитку, яка полягає в гармонійному функціонуванні всіх галузей народногосподарського комплексу задля забезпечення людських потреб із збереженням природно-ресурсного потенціалу, формування сталого розвитку міжнародного туризму є невід'ємною частиною формування як сталого розвитку кожної країни окремо, так і світового в цілому. Серед функцій, які реалізуються через діяльність галузі міжнародного туризму слід визначити економічну, політичну, соціально-культурну, виховну та екологічну.

Міжнародний туризм є однією з найприбутковіших галузей економіки та з кожним роком потоки іноземних туристів зростають, тим самим створюючи додаткове навантаження на екосистему. За даними Всесвітньої туристської організації (UNWTO) кількість іноземних туристів у 2010 році збільшилась на 6,6%, або 940 млн. у кількісному виразі, відносно попереднього року. Якщо розглядати за рівнем розвитку країн, то на розвинені країни припадає 8%, країни, що розвиваються – 5% приросту прибуттів. Надходження від міжнародного туризму досягли у 2010 році 919 млрд. дол., що відповідає збільшенню на 4,7 % до попереднього 2009 року. За прогнозами UNWTO на 2011 рік очікується збільшення іноземних потоків ще на 4-5%, не зважаючи на політичну нестабільність країн Північної Африки та країн Близького Сходу, природні катаклізми країн Азії [5].

Внаслідок цього, вичерпується туристичний ресурс територій, знижується туристична привабливість, отже, туристичний продукт певних територій не є конкурентоспроможним на світовому ринку. Вирішенням даної проблеми є створення стратегії сталого міжнародного туризму.

За визначенням Всесвітньої туристської організації, сталий туризм – це туристична діяльність, за якої управління всіма ресурсами проходить таким чином, що економічні, соціальні, естетичні потреби задовольняються та зберігаються культурна складова, екологічні процеси, біологічне різноманіття та системи підтримки життя.

Метою стратегії розвитку сталого міжнародного туризму є досягнення першочергових цілей, а саме:

- збереження природно-рекреаційних ресурсів;
- проведення маркетингової діяльності з метою просування туристичного продукту на світовий туристичний ринок;
- поєднання туризму з іншими галузями економіки [6].

За прогнозами Всесвітньої туристської організації, до 2020 року очікується збільшення міжнародних потоків до 1,6 млрд. В трійку найбільш популярних регіонів увійдуть Європа (717 млн. туристів), країни Східної Азії та Тихого океану (397 млн. туристів) та Америка (282 млн. туристів) [5].

Отже, розглянемо дані туристичних потоків України, як однієї з перспективних країн Європейського регіону (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка туристичних потоків в Україні за 2005-2010 роки [6]

Роки	Динаміка в'їзних потоків	Динаміка виїзних потоків
2005	326,4 тис. осіб	566,9 тис. осіб
2006	299,1 тис. осіб	868,2 тис. осіб
2007	372,5 тис. осіб	336,0 тис. осіб
2008	372,8 тис. осіб	1,3 млн. осіб
2009	282,3 тис. осіб	913,6 тис. осіб
2010	21,1 млн. осіб	17,2 млн. осіб

З наведеної вище таблиці ми бачимо, що до 2010 року виїзний туризм перевищував показники в'їзного туризму, визначаючи пріоритетність першого. У 2010 році спостерігається різке збільшення в'їзного туристичного потоку за рахунок країн Європи – 5,3 млн. осіб, країн СНД – 15,4 млн. осіб та інших країн – 458, 1 тис. осіб.

Розглядаючи наступні соціально-економічні показники за період 2005-2009 роки (табл. 2), ми бачимо, що фінансова криза не вплинула на кількість туроператорів та турагентів, які фактично надавали туристичні послуги, та на обсяг наданих туристичних послуг. Але, незначний вплив мала на кількість працівників туристичної галузі та надходження до бюджету.

Таблиця 2

Соціально-економічні показники туристичної діяльності в Україні

Роки	Кількість чинних ліцензійатів, які надавали туристичні послуги, тис.	Кількість працівників, тис. осіб	Надходження до бюджету, млн. грн.	Обсяг наданих турпослуг, млрд. грн.
2005	2 828	21,0	112,9	2,8
2006	3 052	21,7	131,3	3,8
2007	3 833	22,7	174	5,5
2008	4 631	23,6	208,1	8,052
2009	4 829	22,8	196,5	9,388

Розглянувши стан туристичної галузі України за соціально-економічними показниками, можна зробити висновки про позитивні тенденції розвитку даної галузі, а також вплив на сталий розвиток держави в цілому. Міжнародний туризм, як один з найпотужніших джерел валютних надходжень до бюджету та вектор інтеграції у європейський та світовий простір, потребує більш пильного відношення з боку державної влади та представників туристичного бізнесу. Враховуючи принципи сталого туризму, необхідно підвищувати обсяги інвестицій у розвиток матеріальної бази туризму; розвивати туристичну, сервісну та інформаційну інфраструктуру в зонах автомобільних шляхів та міжнародних транспортних коридорів ; розглядати питання щодо використання рекреаційних ресурсів та їх збереження; розвивати альтернативні види туризму.

Список використаних джерел

1. Семенов В.Ф., Михайлюк О.Л., Галушкіна Т.П. та ін. Екологічний менеджмент: Навчальний посібник. - Київ, Центр навчальної літератури, 2004. – 516 с.
2. Дорогунцов С.І., Коценко К.Ф., Хвесик М.А. та ін. Екологія. – К.: КНЕУ, 2005. – 371 с.
3. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки. Послання Президента України до ВРУ. Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=n0001100-02>.
4. Стратегія сталого розвитку України // Всеукраїнська громадська організація «ЖИВА ПЛАНЕТА» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ecolabel.org.ua/index.php?id=253>.
5. Всесвітня туристська організація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mkt.unwto.org/sites/all/files/docpdf/unwtohighlights11enlr_1.pdf.
6. Спілка сприяння розвитку сільського та зеленого туризму в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.greentour.com.ua/ukrainian/progress/aim/>.
7. Державна служба туризму та курортів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tourism.gov.ua/PublicationsList.aspx?id=46>.

СТОЯН К.С. ВЛИЯНИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ТУРИЗМА НА УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ

В статье рассмотрены понятия и принципы устойчивого развития, которое является необходимым условием дальнейшего развития цивилизационных процессов. Определена роль международного туризма в формировании устойчивого развития и сущность понятия «устойчивый международный туризм». С помощью статистических данных проанализировано современное состояние туристического сектора Украины и предоставлены выводы относительно влияния международного туризма на устойчивое развитие Украины.

Ключевые слова: устойчивое развитие, глобализация, международный туризм, международный устойчивый туризм.

STOYAN K.S. IMPACT OF INTERNATIONAL TOURISM IN SUSTAINABLE DEVELOPMENT

The paper considers concepts and principles of sustainable development which is necessary for further development of civilization processes. The role of international tourism in shaping the sustainable development and nature of the concept of «sustainable international tourism». Using statistical analysis of the current state of the tourism sector of Ukraine and provided conclusions about the impact of international tourism for sustainable development of Ukraine.

Keywords: sustainable development, globalization, international tourism, international sustainable tourism.